

Näin analysoit erilaisia aineistoja

1. Tutustu tekstiin silmäillen

- Mihin huomio kiinnitty ensin?
- Mitä ennako-odotuksia otsikko herättää?
- Mikä tekstin tavoite on?
- Mitkä ovat tekstin kohderyhmät?
- Mitä yllättävää ja tekstilajista poikkeavaa tekstissä kenties on?
- Mitä taustaoletuksia eli presuppositioita tekstin tekijöillä on?

Tee näin: Poimi pääasiat kirjoitetun tekstin kapaleista ja audiovisuaalisen tekstin osista. Tee kysymyksiä ja kirjoita ne muistiin. Selvitä outojen sanojen merkitys.

2. Tutki omaa suhdettasi tekstiin

- Mitä tiedät etukäteen tekstin aiheesta, tekstilajista ja tekstin tekijästä?
- Mitä ajatuksia ja tunteita teksti herättää ensimmäisellä lukukerralla? Entä toisella?

Tee näin: Kirjoita ajatuskarttaan tai listaan ensimmäiseksi tekstin aihe. Kirjaa omia ajatuksia ja huomioita aiheesta. Tulkitse tekstin pääväite tai teema.

3. Tutki tekstin yhteyksiä konteksteihin

- Mitä yhteyksiä tekstillä on ympäröivään yhteiskuntaan ja julkisiin keskusteluihin?
- Miten tekstissä näkyy julkaisuajankohta?
- Mitä yhteyksiä tekstilajista voi päätellä?
- Mihin diskursseihin tekstin voisi sijoittaa? Onko siinä esimerkiksi talouden, koulun, jonkin urheilulajin tai tutkimusalan sanastoa?
- Mitä teksti kertoo ihmisistä ja maailmasta?

Tee näin: Lue teksti kontekstien näkökulmasta. Kirjaa muistiin ainakin tekstilaji ja jokin yhteys ympäröivään kulttuuriin.

4. Tutki tekstiä suhteessa muihin teksteihin

- Miten tekstissä viitataan muihin teksteihin?
- Miten tekstilaji näkyy kielessä ja tyylissä?
- Miten moniäänisyys näkyy tekstissä?
- Millä analyysin käsitteillä tekstiä voisi avata?

Tee näin: Listaa sopivat käsitteet, joita voisi käyttää tekstin analysoinnissa.

5. Tutki tekstin yksityiskohtia

- Millainen rakenne tekstissä on?
- Mistä eri osista teksti koostuu? Mikä on osien tehtävä tekstikokonaisuudessa?
- Mikä on tekstin pääväite, ydinajatus tai teema?
- Millaista sanastoa tekstissä on? Ovatko sanavalinnat neutraaleja vai erottuuko jokin? Onko tekstissä huumoria, kuten ironiaa? Onko tekstin sävy esimerkiksi henkilökohtainen tai virallinen? Millaisia kielikuvia tekstissä on?
- Millaisia virkerakenteita tekstissä on? Onko siinä kysymyksiä, lyhyitä iskeviä tai pitkiä polveilevia virkkeitä?
- Millaisia audiovisuaalisia keinoja tekstissä on?
- Millaisia kuvakulmia, visuaalisia järjestyksiä, somitteluja tai värimaailmoita tekstissä on?

Tee näin: Kirjaa yksityiskohdista havaintoja ja päätelmiä muistiinpanoihin. Esimerkiksi: "Tekstissä on kuvattu kauniita luonnonmetsiä, joissa valo siivilöityy puiden väleistä ja linnut laulavat. Hakatut metsät taas kuvataan ankeina harmaina alueina. Näin asetetaan luonnonsuojelu ja metsien avohakkuut vastakkain."

6. Tee kokonaistulkinta

- Pohdi, miten asiat liittyvät toisiinsa.
- Tarkkaile vastakkainasetteluita tai asioiden vertailua.
- Pohdi, miten syy-seuraussuhteet näkyvät.

Tee näin: Lue teksti vielä kerran ja täydennä muistiinpanoja. Tee kokonaistulkinta eli erota toisistaan pääasiat ja vähemmän tärkeät asiat. Kirjoita kokonaistulkintasi tekstistä vastauksen aloituskappaleeseen.

7. Kirjoita lukutaidon vastaus

- Kirjoita aloituskappaleeseen tekstin tekijän nimi, tekstilaji, tekstin nimi, julkaisu-aika ja -paikka.
- Viittaa tehtävänantoon.
- Tee kokonaistulkinta.
- Kirjoita käsittelykappaleisiin havaintoja ja päätelmiä tekstistä sopivasti ryhmiteltyinä.